

En bonde och en soldat : tafla ur folklifvet /

Kiellman-Göranson, Julius Axel,

59 C Br.



Kjellman - Grönson, J.A.

Roman
Sv.
(1/2r)
o

EN BONDE OCH EN SOLDAT.

TAFLA UR FOLKLIFVET

AF

NEPOMUK.



STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS FÖRLAG.



1855

STOCKHOLM.

HÖRBERGSKA BOKTRYCKERIET.

1855.



Det var i första hanegället en Februari-natt i Upland. Himmelen hade nyss upplärnat efter ett starkt snöfall, som dragit öfver trakten ett tjockt, fläckfritt täcke af snö; Orion och alla hans högtuppsatta kamrater gnistrade deruppe i det allvarsamma kalla blå, och Wintergatan gjorde också sitt bästa att upplysa natten, och understöddes deruti af snön på jorden, och af snön på tallarna och granarna, som låg trappvis på deras mörkgröna grenar i de sällsammaste tillstymmelser.

Midt på en liten slätt mellan mycket medtagen skog, och omgifven af aldeles kala backar, hvilka likväl under vintern gömt sin nakenhet under snötäcket, låg Snutby, med sina gråa, godtyckligt sammangyttrade kojor och skrala halmtak, hvilka äfven skyldes af tjock snöbeläggning.

Snutby tuppar hunno knappt låta hvarandra höra att de vaknat och lefde, oakadt den skarpa kölden, då ett taktmessigt dunkande nästan på en gång lät förnimma sig på trenne håll i byn, som bestod af trenne hemman; dunkandet besvarades snart liksom af genljud, från angränsande byar Tuna och Hagsta.

Största gården i Snutby tillhörde denna tid, 1808, Jon Jonsson, eller som han i socknen kallades, Snuten; på hans loga börjades tröskningen med slagorna alltid tidigast. En loge är ett firsidigt rum, med stark plankbotten; på tvenne motsatta väggar äro stora luckor, och under dem lyftbara bjelkar, som kunna tagas bort, då man kör in säden på logen, och lägger den uti de stora rummen, som vanligen äro på begge sidor om logen, utan annan mellanvägg än ett par grofva balkar vid plankgolfvet.

I logen hängde på väggen en lykta, som spred ett matt sken på fyra tröskande personer. Den första var Jon Jonsson,

Snuten sjelf, i en gammal fårskinsrock, med ullen inåt och det grågula skinnet utåt; en röd filtmössa betäckte det sträfva, sällan tvättade och orakade ansigtet, med det okammade borstiga håret. Den framskjutna nedre delen af pannan, den hvassa näsan, den tunna munnen förrådde en tilltagsen, verksam och hårdlynnig man; ur de små grågröna ögonen framblickade en slipad slughet och husbondeväldets bestämmdhet. Den andra karlen var mera högvuxen, det breda, höga bröstet, de väldiga armarna, händerna och benen antydde mera kroppslig styrka, än hos den förre; men anletsdragen voro ganska blida, nästan barnsliga, och de stora ljusblå ögonen uttryckte mycken fromhet, men äfven fasthet. Han var broder till Snuten, ehuru femton år yngre, också klädd i bar fårskinspels, men mera ny och snygg samt svart läderkaskett. Han hette den dagen ännu Jerker, i folkets mun, och blott i dop-boken Erik Jonsson. Den tredje personen var en trettioårig kvinna, något torr och mager,

och med vanliga, något gulnade anletsdrag; den fjerde var en ganska vacker flicka på tjugofem år, med friskt rödblommigt ansigte, och stora lugna, bruna ögon. Begge qvinnorna hade korta, bara fårskinströjor, hemväfda korta yllekjortlar, och blå hucklen på sina hufvud.

De tröskade råg; tillgången var knapp, men så mycket mera svårtröskad ty den hade blifvit bergad i regnväder; de dunkade af hjertans grund, duck! duck! duck! duck! så att dammet stod högt i logen. Om någon skulle fått se dem första gången sålunda stå i hvar sitt hörn, med slagorna i högsta hugg mot hvarandra, skulle han trott dem vara i en skarp strid, och att ett hufvud eller två ganska snart skulle krossas, så nära gingo klumparna i bland till pannorna; i synnerhet tycktes Snuten med sin onda blick och falska småleende emellanåt syfta åt Jerker, och han tycktes hafva stor lust att gifva brodern ett dråpslag.

Flickorna voro begge pigor hos Snuten. Den magra hette Brita, hade varit i flera år hos Snuten, sedan han blifvit enkling, och hoppades få bli Snutens andra hustru, men nu hade den vackra Lena, som var Snutens myndling, kommit i huset på hösten, och folket sade att Snuten ämnade gifta sig med henne. Brita hade ingenting, men Lena hade fyrahundrade riksdaler, som stodo inne hos Snuten. Denne hade fattat en häftig tillgifvenhet för dessa fyrahundrade riksdaler, och ville hafva Lena till hustru, för att slippa utbetala pennin-garna. Detta förtröt Brita storligen och hade hon också gerna velat gifva Lena ett dråpslag, om hon tordots. Men Lena var mycket tvär emot Snuten, och såg blid ut på hans yngre broder Jerker.

Det tröskades friska tag, flera lag efter hvarandra ända tills ottevard, då slagorna tystnade för en stund, och de fyra satte sig på halmen och åt groft bröd och holländsk kumminost, som den tiden fauns att få i Upsala för plåt marken. Upländ-

ningen hade då ännu icke fått i sitt hufvud att man kan göra ost af egna kor, och han har knappt fått det än. Bränvin söps den tiden icke så mycket, som längre fram, man nöjde sig med en sup om dagen i hårdt arbete. Många brände väl, men helt litet till husbehof. Snuten lönnbrände äfven i förbjuden tid, men sålde heldre åt andra än han bestod sitt eget folk.

En god timma eller mer, innan denna ottevard begyntes, kom länsmannen vargskinsbepelsad i sin släda, dragen af en röd häst på häradsvägen, blott ett litet stycke ofvanom Snuthy. På Häradsvägen voro redan alla ute för att skotta, gubbar och ynglingar i fårskinspelsar knogade med snön som kastades åt sidorna på vägen, så att länsmannen for som mellan två alabastermurar; alla hälsade naturligtvis på den mäktige mannen; den tidens länsman voro hvarken så goda affärsmän, som nutidens länsmän i Upland, ej heller så hyfsade och höfliga, utan riktiga busar i bondhopen. De voro enväldskungens klor, och det gick all-

tid en rysning utefter ryggraden under hvarje fårskinspels, der länsmannen for fram. Folket skottade snö så att svetten lackade öfver de breda kinderna, när han for förbi och denna dag nickade ganska nådigt. Men när han kom till aftagningsvägen till Snutby blef han mäktat vred, ty ehuru stycket mellan häradsvägen icke var långt, var det dock aldeles oskottadt. En gärdesgård gick utefter detta stycke, men nu syntes deraf icke annat än störspetsarna. Gubben stannade, och såg sig omkring efter folk, han hade nyss uppe i skogsbacken mött en stor flock, han ropade, för att befalla dem göra väg till Snutby, dit han hade ärende, men alla voro som i ett trollslag försvunna. Nu är folket icke skyldigt att hålla ren annat än kungsvägen och häradsvägen, byvägen får vara som den kan, men de hade anat att länsmannen skulle påkalla dem af egen maktfullkomlighet, och derföre visligen makat sig undan.

Gubben skrufvade på sig en stund, men hade viktigt ärende, och måste fram. Det

var ingen annan vån än att låta Rölle klifva uti; drängen, som satt bakpå fick tillsägelse att akta för stjälpning. Rölle klef, det bar ned ända till halsen emellanåt, men han var van vid dylika äfventyr, och knogade tappert. Slutligen kommo de midt framför badstun, der var en jättedrifva ofvanpå ett dike och der försvann häst och släda, länsman och dräng i snödjupet. Efter mycket besvär arbetade de sig upp igen, hästen svettades, drängen svor, och länsman mumlade att han skulle klå alla bönderna i byn för omaket. Ändtligen hunno de fram till Snutens loge, hörde slagornas jemna takt och bultade på. Snuten tittade ut med sin röda mössa ur den gråa logluckan, strök flagg genast, dref undan luggen, grinade och sade: «Nå jag säger, kronbefallningsman sjelf!»

«Jo, jo, min gubbe, jag har något att tala med dig.»

Snuten snöt sig på bondvis och torkade sig om näsan med pelsärmen; sedan öppnade han logluckan, och klef öfver logbal-

karna, långsamt, säkert och lätt, lik en björn. Innan han vände näsan utåt, sade han inåt logen:

«Du, Lena, kan komma in och rusta te' frukost åt kronherrn.»

Derpå klef han med kronbefallningsmannen tvert igenom snödrifvorna på bygatan, målet var stugan, som låg på andra sidan.

Jerker och de begge kvinnorna hade icke gjort något uppehåll med tröskandet, vid Snutens ord sågo Brita och Lena på hvarandra med en blick af inbördes öfverenskommelse.

«Ja!» sade Lena, «det var deg han mente, fast han sa Lena.»

Å ena sidan var detta ganska troligt, ty Brita hade hushållet om händer, sedan flera år, men å andra sidan var det möjligt, att Snuten velat ha in Lena, eller också var hans hjerta så mycket uppfyllt af Lena, att hans mun uttalade hennes namn mot hans vilja.

Brita satte slagan i en vrå, klef öfver balkarna och försvann; Jerker och Lena

fortsatte tröskningen, och slogo väldiga slag midt emot hvarandra, öfvertygade att Snutens öron lyssnade på dem lika ifrigt som en dansande på fiolens toner.

Lena och Jerker hade varit tillsammans i huset sedan hösten, och allt sedan första dagen sett godt på hvarandra; Lena var ett par år äldre än den tjuogoettåriga Jerker, men det är vanligt i Upland att gosarne fästa sig vid flickor som äro en smula äldre än de sjelfve, de yngre anses som barn, och icke fullt arbetsföra. I Snutens stuga var en väldig så kallad Trall, eller en tvåvånings-säng, der lågo om nätterna Snuten och Brita, som intagit den aflidna hustruns plats, i öfra våningen, och Jerker med Lena, utan att ännu mellan någöndera paret vexlats något ömmare ord, dag eller natt, och ännu mindre något annat tecken till förtrolighet. De arbetade allesammans så styft om dagarne, att de somnade som oskyldiga barn, bara de slogo omkull sig i halmlegan, och drogo öfver sig fällen, som äckte till för två.

Det var ett ovanligt tillfälle denna gång att Lena och Jerker voro tillsammans utan att Snuten hade sin näsa och sina öron med i laget; allt från den stunden Lena kom i huset hade han alltid hållit henne i sin närhet.

Erik var för blyg och långsam att begagna sig af tillfället till att uttrycka sina hjertans tankar, men nog hängde de mycket efter Lena. Under dylika förhållanden händer det vanligen på landsbygden, att qvinnan, som, huru obildad hon än är, alltid har en sällsam förmåga att genomskåda en mans tankar i afseende på henne, gör början med den viktiga frågan. Så gjorde Lena denna gång; under det att hon slog med slagan nästan hårdare än förut, sade hon:

«Hvad grundar du på, Jerker?»

Jerker slog i rågen så att dammet rök omkring dem, bligade åt sidan och svarade blott:

«Det är väl något det med.»

Åter en stund utan ord och med allt starkare tröskslag, hvarunder de sågo stinnt på hvarandra.

«Ska inte Snuten ha Brita?» frågade ändtligen Lena.

«Han bligar ju så stinnt på deg Lena.»

«På meg?»

«Ja, på deg just.»

«Jag ger honom håken.»

Åter en stunds tystnad, folket är ordkargt, deras tungor äro oöfvade, en talför anses också mindre arbetsför, kraften och öfningen äro i armarne och händerna hvartill gagnar det till att prata, «det är blott presten och hund, som förtjena födan med mund.» Lena måste dock börja igen och gå något djerfvare på saken.

«Du fregar icke hvarför jag icke vill ha'n?»

«Han är så stygger, han.»

«Hå nej då, inte mer än någon annan karl.»

Lena uttalte ordet karl med ett bredt ä-ljud, såsom brukligt i Upland.

«Så du pratar!» svarte Jerker förbluffad.

«Alla karlar ä stygga.»

«Snuten är dock en ostygge!»

«Säg icke det, han rår nu om hemmanet, han.»

«Får väl det.»

«Har tre kampar och fem kossor.»

«Får väl det.»

«Åtta får och en sugga.»

«Får väl det.»

«Två silfverbägare och tre tumlare.»

«Får väl det.»

«Nog kunde man så gerna ta honom.»

«Nå så tan!»

«Den som vill han.»

«Det är föla du det.»

«Inte jag nog.»

«Hvarföre det då?»

«Jag ville fölla ha en ann.»

«Hocken?»

«Deg, leka.»

«Meg?» utbrast Jerker något häpen;
«hvad ska vi väl sitta på?»

«Det som andra sitta på.»

«Hä, jag menar hvar vi skulle få hus och jord.»

«Menar så med jag Jag har fyra hundra riksdaler, vetja.»

«Inne hos Snuten, de lära väl icke bli goda att få ut.»

«Han måtte väl ska göra rätt för seg. Men du vill fåla icke ha meg.»

«Hocken har sagt det?»

«Nå ja, då är vi ju ens?»

«Ska vi te i höst då, Lena?»

«Så der bort åt!»

«Är det sagdt det, Lena?»

«Det är sagdt, Jerker!»

Och dermed var saken uppgjord utan handslag, utan kyss, nästan utan vaxlad blick, bekräftelsen skedde i stället med starka slag i råghalmen. De tycktes täfla om hvem som skulle slå hårdast; och deras hjertans beslut var fastare än eken i slagklumpen och hålligare än ålskinnet, som band denna vid skaftet.

I detsamma tittade den bleka Brita in genom logluckan, med något ljusare an-

etsdrag än vanligt; hon hade kanhända hört något af de begge ungas samtal, och det öfverensstämde med hennes önskningsar, ty hon ville sjelf ha Snuten, och tyckte att Lena gick henne i vägen. Finge nu Jerker Lena, menade hon, så voro allt väl.

«Kom in och ät!» sade Brita, «frukosta är färdig.»

Derpå återvände hon; Jerker och Lena klefve öfver logbalken på en gång, skakade på en gång halmbosset af sina pelsar, och gingo genom snödrifvorna till stugan, der de satte sig bredvid hvarandra i spisen, och «söpo» välling ur samma tennfat. Snuten satt vid bordet med länsmannen, der en förnämare frukost var uppdukad af tjockt kakebröd, färskt, men alldeles hvitt smör, emedan korna mest äta halm i Upland, mes-ost och saltgrön fårbog. Men allt var i länsmannens smak, särdeles bränvinet som, ehuru några små gröna ergpunkter flöto på ytan eller dansade i djupet, lyste temmeligen klart i den stora ritade flaskan

hvarpå Gustaf den tredjes namn skimrade med krona i gull. Derjemte stod en stor silfverbägare med friskt svagdricka.

Länsmannen åt och drack, och betraktade derunder Jerker. När Jerker ätit sig mätt, torkade han sig om munnen med pelsarmen, steg upp, knäppte hop händerna till en tyst bön, på samma gång som Lena, och ämnade gå.

«Kom hit min gosse!» sade länsmannen.
«Jag vill språka med dig.»

Jerker sköt sin ljusa lugg åt sidan, steg fram och såg länsmannen stint i ögonen. Han viste med sig att han intet ondt gjort.

«Hör du, Jerker,» sade länsmannen, «har du lust att bli soldat?»

Jerker såg sig omkring något förundrad, han tänkte alltid långsamt, och en ny föreställning behöfde klarna en stund, innan han kunde fatta den fullkomligt.

«Nå, hvad säger du? Er soldat dog der nere i Tyskland, och nu ska ni sätta upp ny, förstår du; Snuten säger att han vill ha dig till soldat.»

Nu hade Jerker icke mera reda på tidens förhållanden än att han trodde att det ännu var fred, och han tyckte sig bli ganska lycklig att i hast få någonting «att sitta på», ty soldattorpet vid Snutby var ganska godt, och hade födt sin man förr, han kunde således få gifta sig med Lena när som helst; och han gick därför genast in på saken. Allt uppgjordes i rippet, länsmannen hade kontrakt i ordning, vittnet tillkallades ur byn och Jerker ritade sitt bomärke på papperet.

Men något häpen blef Jerker då länsmannen straxt derpå sade: «Rusta dig nu i ordning, Jerker, ty du skall följa med mig genast till befålet!»

Jerker såg på Lena, skrufvade på sig, men länsmannen sade, med sträng röst: «Nu får du icke göra några invändningar mera, sedan du skrivet under, nu är du soldat, och lyder du icke, så blir du bums skjuten.»

Jerker måste rusta sig, som var lätt gjordt, han hade icke mycket att ändra

på sin drägt. Han gick blott ut ett ögonblick för att taga afsked af sina vänner, hästarna, och fick äfven tillfälle att tala ett par ord mellan fyra ögon i fähuset med Lena.

«Ajö med dig Lena! Jag trodde icke det skulle bära af så fort.»

«Du kommer väl snart igen?»

«Men om jag dröjer?»

«Så väntar jag, vetja.»

Derpå togo de hvarandra i handen utan ord och utan tårar, det förra behöfdes icke, det sednare skulle ansetts pjåkigt, och tårar äro mycket sällsynta i det torra Upland. Biskop Lundblad sade att han försökt med sina egna och flera andras mest hjertgripande predikningar, att få fram tårar i Hagby och Ramsta, men det lyckades icke. Dock är det säkert att Upländningen under sin hårda yta har ett starkt kännande hjerta, men det skall icke vara småsaker, som upprör honom. Jerker för med länsmanen.

Några veckor gingo fram, allt som vanligt i Snutens hus, utom det att han tagit en backstugusittande gubbe till dräng i stället för Jerker.

Äntligen hände sig att Snuten for till staden en torsdag, och kom hem på qvällen dugtigt «anstruken» som det heter, af undfågna den i staden. Men han bar sitt rus väl, och grälade blott på Brita. Åt Lena sade han ingenting. På morgon steg han upp tidigt, och kammade håret, hvilket väckte både Britas och Lenas undran, ty han brukade aldrig kamma sig annat än när han gick till kyrkan. När frukosten var äten, skickade han Brita ett ärende till grannbyn, och gick derpå till sitt skåp, der han fumlade en stund. Lena ämnade gå ut att «sköta kräken», men Snuten sade: «Töfva litet, Lena!»

Hon dröjde något undersam. Äntligen fick han fram ur skåpet en ny psalmbok och en liten silkesduk.

«Se här, Lena,» sade han, «tag det här, du.»

«Hvarföre skall jag ha det der?» svarade Lena, och sköt ifrån sig de erbjudna gåfvorna.

«Hå, kors, du måtte fåla begripa hvad jag vill?»

«Nej, det gör jag inte.»

«Siså, ta du vackert! Det är ärligt ment.»

«Skall det vara på min lön?»

«Ånej då, hvad du gör dig dum i dag, kan du icke förstå?»

«Hvadförslag?»

«Jo sir du, efter det skall behövas ord; jag tänker fara till prosten och taga ut lysning för oss. Som jag är din förmyndare, så är jag också din giftoman, du har ingen släkting, och derföre behöfver jag icke taga någon karl med mig, om icke en tolfman, som intygar, att du vill som jag!»

«Hocken Tolfman skall kunna intyga det?»

«Hå, kors, Handers Jansson, vetja.»

«Det lär han väl låta bli?»

«Det vore kneken! Hvarföre hä?»

«Jo si för jag vill icke som ni, far.»

«Hvasa? Är du tokig flicka? Vill du icke gifta dig med mig?»

Snuten hade aldrig föreställt sig att han kunde få afslag af Lena, isynnerhet sedan han stält så väl till att Jerker var ur vägen.

Lena tog ett ämbar och slank ut genom dörren; Snuten ref sig först bakom örat, gick sedan till skåpet, lade vackert in bok och duk, och tog sig en sup, för att stilla sin vrede.

Sedan sade han ingenting på ett par veckor. Brita gick och hängde läpp, suckade emellanåt i spisen, och blåste förtvifladt i det råa riset, som bestods till matlagning. Lena väfde mest, sade aldrig ett ord så länge hon satt inne, men hvar gång hon kom ut på gården, tittade hon glad omkring sig på de snöbetäckta taken, som började styra ut sig med långa fransar af gnistrande takdropp.

Mars månad framskred, luften blef spänstig, himlen klarnade, tuppen började att

gala morskare, grisarne släpptes i vall på trädesåkern, och Lena sjöng en visa hvar-till hon diktat både ord och låt. Den lät nästan så här:

Hi och ho och hej san hej!

Ho och hi och ha, så illa vule.

Hvad skall jag säga annat än nej?

Somt är ju stule!

Hi för ha, och hi för ho, och hi för lalla, lalleralla o. s. v.

«Hvad är det du qväder om?» frågade Snuten, som gick förbi henne med en grepe på axeln. Lena låtsade icke höra på honom, utan fortfor att tralla.

Men Snuten stannade och frågade åter: «Hvad är det du sjunger om? Hvad är det som är stulet?»

«Å kors? Vet ni icke det?» genmälde Lena, med en blick åt sidan, under det hon plockade spånor på backen åt Brita.

«Nej, hvad vet jag?» sade Snuten. «Men jag ville veta din mening. Tockna ol låta för oharskligt.»

«Hä, jag mente bara om skatboet der-
uppe i gamla rönnen, far.»

«Jaså, inte annat. Har du tänkt på
hvad jag sa sist?»

«Hocket?»

«Om psalmboka.

«Hå, jag har psalmebok själf.»

«Än duka då, den kosta sina modiga
attan daler.»

«Gen te Brita!»

«Brita är ett pjåk.»

«Brita är dugtig, ho.»

«Tocket som tocket. Osvuret är bäst.
Jag tycker mera om deg.»

«Det är som det är det.»

«Men si, di tycker du gör dumt.»

«Di tycker så bara.»

«Viggeby-mor sa att Lena aldrig kunde
få likare karl än Snuten, han råkar till
att bli nämndeman han, och dessutom kö-
per han väl andra halfvan i hemmanet snart.»

«Det är bra för Snuten det.»

«Allvarsamt, Lena, skall det vara, säg
icke nej; jag är uppriktigt sinnad att ta

dig till hustru till hösten, eller nu genast, om du har lust; ty Snuten kan hålla bröllop när som helst; jag har sjutton tunnor säd öfver sedan jag betalt kronpengar, prestdjefveln och hela kyrkbyket.»

Lena bara sjöng:

Hi och ho och ej hej, hejsan, hej

Ho och hi och hej, det är så illa vule,

Jag kan jag bara säga nej,

Somt är ju stule. o. s. v.

«Jag tror du är kollrig. flicka; hvad glor du jemt på det der skatboet?»

«Jo jag tänker på att det icke är synd för skatan, att hon tar hvad hon behöfver.»

«Hon är om sig, det gör hon rätt i, det bör man vara. Tar hon något af mig, så rifver jag ned boet. Men ännu har hon aldrig rört något här hemma. Att hon tar i grannbyn, det rör mig icke. Men svara mig på min fråga, vill du icke låta mig ta ut lysning?»

«Nej, far, jag har låft meg te Jerker, vetja!»

«Den stackarn kommer väl aldrig hem;
ryssarna ska' slöss så oförsigtigt.»

«Jerker är väl karl att slöss igen, vetja.»

«Nu frågar jag för sista gången, vill du
icke bli Snutens hustru?»

Ånej, vetja, då skulle di kalla meg för
Snuttan, och det skulle jag aldrig lida.»

Dermed gick hon in i stugan. Snuten
lade om sin gödselhög och talte intet vi-
dare om saken. Upländningarna känna
hvarandra; ord bita icke på dem.

Ett år gick, Snuten köpte sig andra
halfvan i hemmanet och fick en ny dräng,
och hade flera hjälphjon. Jerker hördes
icke af. Brita fortfor att hänga läpp och
sucka, Lena sjöng:

«Hi och ho och hej och hopp för dem,
Intet har jag någonting som värker;
Fast han aldrig kommer hem,
Ingen är dock tocken en som Jerker!»

Hi för ha, hi för ho, falleralla!

Det var straxt efter midsommarn 1809,
allt stod i fägring kring Snuteby, rågen
lofvade att bli gifvande, kornet såg dräg-

ligt ut, halmtaken voro plundrade af foderbrist, men nya rågen lofvade att bli lång på halmen, och dugtig till taktäckning; tre stora gäss med elfva gula ungar vallade i bygatan, ett par kalvvar började lära sig råma i tomten, tupparna i byn golo i kapp, stora och små, lärkorna drillade i skyn, solen sken hett, myggor, flugor och humlor höllo ett förfärligt väsen kring stickelbuskarna; Snuten pysslade med en bränvinspanna i spisen; han brände alltid bränvin denna tid, för att sälja på kredit under bergningstiden med betydlig vinst. Han sålde gärna allt på kredit, och hade derigenom samlat mycket efter sitt stånd. Brita var ute och skottade renar, drängarna snedade och Lena kom inspringande i stugan med andan i halsgropen och sade:

«Far, kom och hjälp mig, våra svyn ha kommit in i kaplans ärt-åker och jag får icke ut dem ensam.»

«Låt dem vara då!» svarade Snuten tryggt; «icke må de illa af att äta ärter.»

«Men kaplan blir lidande.»

«Hvad rör det mig?»

I detsamma inkom en grannqvinna och ropade: «Ut, ut, era bin svärma!» Derpå aflägsnade hon sig genast.

Nu blef det lif i Snuten, bränvinet var färdigt, så att han utan förlust kunde släcka elden; han tog ned en redan med vatten fylld handspruta från väggen och begaf sig ut att mota bisvärmen. För tillfället hade han ingen annan hjälp än Lena, de sprungo allt hvad de kunde, Lena med ett lakan, han med sprutan; en tom kupa stod redan i ordning. Bien foro hit och dit, som en dånande sky, Snuten hade stora, gamla kupor; slutligen vände svärmen tvärt undan för Snutens spruta och slog sig ned i den stackars Lenas yfviga gula hår. Der hängde nu väl femtontusen gaddbeväpnade små vilddjur, i en stor svart klunga, uppifrån hennes hjessa ned öfver ena örat, och en stor del svärmade omkring henne med starkt surrande, så att hon ingenting såg, och hörde ett rysligt dunder ända in i sin innersta hjernkammare. Bekant med biens sätt

stod hon stilla som ett träd, men skäljde af förskräckelse, och var nära att förlora sansningen. I det ögonblick hon rört på sig, — och hon skulle nödvändigtvis, fastän ofrivilligt röra på sig, om hon fölle, — skulle hennes hufvud blifvet sönderstucket af tusentals gaddar.

«Stå bara still!» sade Snuten, kastade bort sprutan, «jag skall gå efter en slef.»

Lena ansträngde alla sina krafter för att icke darra och för att kunna hålla sig upprätt. Snart återkom Snuten med en slef och den tomma kupan.

Men han gjorde sig icke brottom.

«Lena,» sa han med ett grin, «om jag nu slår med slefven i biklungan och springer min väg, så stinga de ihjäl dig!»

«Skynda sig, far!» hviskade Lena.

«Nej, du har dröjt så länge med att svara mig. Jag öser icke bort bina, om du icke lofvar att bli min käring.»

«Förr må di stinga ihjel mig!» svarade Lena ond.

«Nå ja, nog har jag råd att låta svärmen fara för att bli af med dig din otäcka.» svarade Snuten, kastade ifrån sig slevven, gick sin väg.

Der stod nu den stackars Lena på backen med den surrande biklungan på sig i det brännande solskenet, och viste snart icke till sig.

Men räddaren var icke långt borta; en högvext ung karl sprang genast fram, när Snuten gått, tog slevven och öste bien försigtigt i kupan, och bredde lakanet öfver dem. Intet enda bi stack Lena; hon skakade på sig, gnuggade sig i ögonen, hörde icke ännu riktigt, men såg tydligt framför sig en lång soldat i slitna kläder.

«Herre Gu!» utbrast hon, «är det icke du Jerker!»

«Jo san,» svarade Jerker och tog henne i handen; «det är Jerker, men ser du Lena, befälet kallar mig Barsk.»

Och barsk såg Jerker ut med sina stora mustacher och skägg, som fått vexas fritt på hemvägen, de väderbitna anletsdragen,

och den stora öppna blicken, som icke blinkat ens för kanonelden.

Lena såg väl att det var samma Jerker i botten, men Jerker hade blifvit så mycket Barsk på ett år, att hon kände sig en smula häpen.

«Hvad har du der?» frågade hon, och pekade på hans bröst.

«Det är tapperhetsmedaljen, Lena!» svarade Barsk.

«Kors, hvad di ska undra i sockna, det är ingen som har tocket förut, Jerker!»

«Det är ingen som har ett sådant hjerta som du, Lena!» sade Jerker, «jag har hört i grannbyn, att Snuten velat ha dig till hustru; jag hörde hvad han sade åt dig nyss, då du stod med biklungan på dig. Gud signe dig, Lena, du är en perla. Att du kunde vara så dugtig att neka rika Snuten för min skull?»

«Hå, det var ingen konst, Jerker, han är så jelaker, och för resten så är det somt, som är stule. Gud bevare mig att sticka mitt finger i tocke. Kom nu, och

hjelp mig mota svynen ur kaplans ärter. Rätt skall vara rätt.« Skräcken öfver bien, förargelsen öfver Snutens ondska, glädjen öfver Jerkers återkomst kunde icke komma henne att glömma att göra det rätta äfven uti smått.

Barsk och Lena voro ense förut och blefvo det ännu mera nu. Men ännu fanns ett mäktigt hinder för deras giftermål. Barsk var visserligen soldat på roten, och skulle således ha soldatbostället, men byggnaderna voro alldeles nedrötta, och kunde icke bebos. Snuten och de andra rotehållarne skulle visst bygga nytt, men de hade icke framkört timmer under den förflutna vintern, derföre kunde ingen byggnad företagas förrän nästa sommar. Barsk måste derföre taga sig årstjänst tills vidare uti en annan by; Snuten hade öfvertalat Lena att stanna qvar hos sig, men nu beslöts att Lena skulle taga tjänst för ett år på ett annat ställe. Vintern kom, men Snuten stälde så till, att intet timmer blef framfördt derunder till soldatboställets bebyggande. Då han icke kunde få Lena

sjelf ville han i det längsta hindra sin bror att få henne, dessutom ville han icke ut med Lenas penningar. Han sökte nu på flera håll att få sig en hustru med penningar, men då han förut icke var väl känd, och sedan historien om bisvärmen blifvit bekant, tordes ingen flicka bli hans hustru. Slutligen gifte han sig helt tvert vintern 1809 med Brita, för att förarga Lena.

Då Barsk icke fick sitt boställe uppbyggt 1810, kom han öfverens med Lena att hon skulle fordra ut sina penningar af Snuten, så skulle de köpa sig ett litet hemman därför, och sedan gifta sig. Lena sade åt Snuten, men han sköt upp den ena månaden efter den andra, och utan arfsmedeln vågade icke Jerker och Lena träda i gifte. Tiden gick undan, men dröjsmålet blott ökade Jerkers och Lenas kärlek till hvarandra. Namnet kände de just icke, men saken så mycket mera. I stället för att gå på danser, såsom sina kamrater, använde Lena sina fristunder att sticka strumpor och sy skjortor åt Jerker. Jer-

ker hade sin fulla bergning som dräng, så att han kunde bespara sitt hemkall för framtiden, och gaf Lena små gåfvor.

Det blef sommar 1811 och ännu företogs icke soldat-byggnaden. Befälet började äntligen att lägga sig i saken, fanjunkaren höll en sammankomst i byn hos Snuten. De öfriga gubbarna voro villiga, men Snuten gjorde idel invändningar. Han bevisade att det voro bättre för Barsk att tjena som dräng, och samla sitt hemkall, än om han finge stuga, och skulle sjelf blifva hushållare.

«Det hjälper icke,» sade Fanjunkaren, «du måste lyda Kongl. Maj:ts förordning.»

«Det måtte väl icke vara så noga med det!» svarade Snuten, «herrarna lyda icke kungen, hvarföre skall en bonde göra de mer?»

«Hvad pratar du för slag?» röt fanjunkaren, och slog knytnäfven i bordet.

«Hä!» genmälde Snuten lugnt; «herrarne har ju afsatt kungen, hvad behöfver man då lyda hans förordningar.»

På det sättet tvistades länge och väl, och fanjunkaren gick sin väg i vredesmode

Gubbarne sutto qvar och Snuten bestod bränvin så att de gingo in på att fortsätta med trotset. Under samtalet sade en bonde: «Det är icke nog att herrarna afsatt kungen, utan nu tänker di afsätta vår gamla kyrko-handbok. Nästa 1 December skola de nyttja en ny i kyrkan. Klockarn har sagt mig att när barnen skola döpas, så behöfva icke faddrarne mera säga att det afsäger sig djefvulen!»

«Det är ogudaktigt!» påstodo alla bönderna.

«Ja,» inföll Snuten, «det säger jag, att jag icke tål några nyheter, och den dagen då de läsa den nya handboken *då står jag utanför kyrkan!*»

«Den Snuten är då alltid dugtig han, vi göra så med!» instämde de andra, eggade af bränvinet.

I slutet af november satt Snuten i sin kammare vid bordet och smorde sig med färskt fläsk, så att kinderna voro flottiga. Derute i stugan åto drängar och pigor salt, rökt fläsk. Snuten var stark hushållare;

de svin som slagtdes 1811 saltades så bittert som möjligt, torkades eller röktes och lades in till 1812. Folket fick icke annat än årsgammalt, bittert, hårdt fläsk att det skulle, som han uttryckte sig, «bita emot de kanaljerna.» Sjelf smorde han sig dock med färskt. Han hade fått god gröda, och var derföre högmodigare än någonsin. Äfvenså hade han lagt sig till en större bränvinspanna.

Länsmannen trädde in till honom.

«God middag,» sade Snuten; «jag tyckte att det var vackert väder ute; har det mulnat, efter vargen är ute?»

«Jo, jo min gubbe lilla, jag har ett utslag på dig!»

«Ett utslag? jag är icke skyldig någon människa någonting, jag är icke rädd!» svarade Snuten högmodigt.

«Hur länge krukan går efter vatten, så spricker hon till slut.»

«Jag är ingen kruka jag, herre!»

«Jo här har jag Landshöfdinge-Embetets utslag på att J skolen uppbygga soldat-

torpet genast, annars blir det gjort för lega och J fån då betala mycket mer, än om J sjelfva byggen.«

Snuten bleknade af vrede, då länsman-
nen föreläste utslaget.

«Åhå,» sade han slutligen, «jag kan klaga
i Hofrätten.»

«Klaga du, emellertid låter befälet bygga,
och till slut tappar du ändå och får
betala.»

Snuten var så vred, att han icke bjöd
länsmannen sitta ned, och denne aflägsnade
sig genast.

«Brita!» röt Snuten.

Brita hade arbetat så mycket på att bli
gift med den rika Snuten, men slet nu
ondt för det hvar dag. Det minsta som
gick emot Snuten fick hon uppbära både
med hårda ord och hårda slag.

Brita instälde sig häpen. Hon hade
ännu ett blått öga sedan förra veckan,
som hon fått, för det hon sagt att Barsken
var en bra karl.

«Brita!» skrek Snuten, «nu ser du hur
dumt jag gjorde, då jag tog dig till hustru.

Nu är jag dömd att bygga soldathus åt Barsken. Hade jag tagit Lena till hustru, så hade Barsken icke brytt sig om att gifta sig, utan tjent som dräng i all sin tid, och då hade jag sluppit bygga. Blir det nu byggt, så kunna de gifta sig, och då kommer Barsken att föra hennes talan, och fordrar ut hennes arf af mig. Det hade jag sluppit betala, om jag gift mig med henne, och icke låtit narra mig att taga dig.«

«Herre Gud, icke har jag narrat dig! dessutom så ville ju icke Lena nånsin ha dig.«

Tanken på Lenas motsträfvighet förargade alltid Snuten, nu hade utslaget och bränvinet förut uppretat honom, så att Britas ord rågade hans vredes kalk derhän att den rann öfver. Han sprang upp i vredesmode, fattade en käpp, som stod bredvid honom, och rusade mot Brita; hon vek undan, flydde ut i stugan och ut på gården; lyckligtvis var Snuten osäker på fötterna af bränvinet, så att han icke nådde

henne, men han skyndade ändå efter så godt han kunde. Ingen af drängarna vågade hejda honom, ty hans ögon brunno röda af dubbelt rus. Det var en hög trappa utanför husporten, Brita sprang utföre, Snuten efter med käppen i högsta hugg, och ramlade hufvudstupa utföre.

Nedanför trappan var en sten, deremot slog Snuten sitt hufvud, så att han förlorade sansningen. Han bars in och lades i säng och vaknade icke mera. Han hade dött som han lefvat i rus och vredesmode.

Följande Söndag begagnades den nya handboken i kyrkan; Snuten höll ord, han stod utanföre på kyrkogården — som lik. De andra hade beskedligt gått in, och folken minnes ännu historien väl.

Snuten hade förvärfvat all sin egendom; då han gifte sig med Brita hade han för egen säkerhet, i händelse Brita skulle dö, gjort upp afhandling om orubbadt bo att efterlevvande make skulle blifva ensam arvinge. Detta kom nu Brita väl till pass, hon blef nu en rik enka.

Sin förmyndare-räkning hade Snuten låtit en biänvinsadvokat sätta upp så väl, att Lena ingenting hade att få af honom, utan snarare var skyldig. Hvarken Lena eller Barsk ville processa med enkan, som var oskyldig, utan de nöjde sig med att få soldatbostället uppbyggt. Emellertid skulle detta dröja ännu ett år, emedan man behöfde vintern för timmers hemkörning.

Brita tyckte mycket om Barsken och öfvertalade honom att blifva husbonde-dräng hos henne, för att han sjelf skulle få bestyra om sitt boställes bebyggande. Brita månade om Barsken på bästa vis; Barsken hade aldrig mått så väl i sin lifstid, som hos Brita; der fanns nu allting i öfverflöd; Brita hade slitit så ondt af Snutens elakhet och snålhet, och dertill fått heta Snuttan af hela socken, att hon på allt sätt ville ha ersättning. Hon rustade till nybyggnad, hon lade sig till fina kläder, hon började först i socken att dricka kaffe hvar dag.

En Söndag då Brita och Barsken, som åkt tillsammans, kommo hem från kyrkan,

åto de middag tillsammans, och Brita hade skaffat sig en butelj Pontak. Barsken var ledsen, ty han hade icke träffat Lena i kyrkan, hon hade dock lofvat att komma honom till mötes der.

Brita förmådde Barsken att dricka vin. Ovan dervid blef han upprymd, och började prata förtroligt med Brita.

«Vet du hvad,» sade Brita, «hvarföre Lena ej kom i kyrkan?»

«Nej, hon är väl sjuk vetja.»

«Ånej, hon är frisk. Men hon tycker nu om Kalle Wax, unga sockenskräddarn. Som du ingenting har och hon ingenting har, så tycker hon att det är bättre att hon tar Kalle Wax; ty hon är en fin flicka och har lärt sig sy.»

«Aldrig i verlden tror jag det,» menade Barsk.

«Hör du Barsk, nu är jag rik, jag har hela detta hemman, fem hästar, tio kor, och många småkräk, och dessutom fyratusen riksdaler i in-teckningar på andra håll. Du skall få mig till hustru, Jerker Barsk,

det likar sig bättre för oss båda. Jag skall betala godvilligt femhundra riksdaler åt Lena, så blir hon också belåten.»

«Nej mor!» utbrast Barsk, « tack vackert, jag skall tala med Lena först!» Derpå rusade han upp och trafvade friskt genom snödrifvorna, ty det var i Februari 1812, till andra ändan i socknen der Lena bodde.

Stackars Lena var verkligen sjuk, hade aldrig tänkt på Kalle Wax, och blef mycket glad att Barsken kom. Hon blef straxt frisk, och för att undvika alla frestelser beslöto de att låta lysa och viga sig inom tre veckor, och göra slut på oron. De kunde sedan flytta ihop när husen blefvo färdiga.

Så gick det, de blefvo gifta, och flyttade ihop på hösten. De hade båda för hvarandras skull försakat rikedom, men vunno så mycket större lycka tillsammans.

Barsk gick ut i kriget 1813 och 1814, men Lena sörjde icke så mycket deröfver, ty hon hade en liten Jerker, sin fars afbild, att vårda på torpet. Barsk kom hem och hade fått en medalj till på sitt bröst.

Nu var Barsk en vigtig man i byn. Behöfde någon spränga sten, vips var han der, och hade kunnat spränga bort alla backar i byn, om bönderna bara haft krut. Behöfdes ett stort dike upptagas, så gjorde Barsk det med största lätthet, hans armar voro som af jern.

Hela hans boställsjord var bara ett par tunnland, men straxt bredvid stugan låg en liten backe med tunn jord här och der emellan stenar. Der röjde han, sprängde sten, körde bort den med skottkärra, körde dit jord i stället, sådde fruktkärnor, uppdrog fruktträd, och förvandlade den kala, magra backen till en liten lustgård, som finnes ännu i dag, och beundras af hela trakten. Han sade att han hört en gång på ett kalas, som hans officerare hållit, en öfverste säga; att sedan vi nu förlorat Finland på andra sidan Östersjön, så skulle vi uppodla så mycket land inom våra egna backar och berg, som motsvarade Finland. Barsk ville göra hvad han kunde, menade han. Han fick också nyligen en silfversked till belöning af Hushållssällskapet i Upsala.

Så snart det är kalas i roten, — roten består af flera hemman, men kalas hålles aldrig annat än vid bröllop, barnsöl och begrafningar, — då är alltid Barsk *vård*, som det heter på landet, en slags befattning som på en gång motsvarar hvad vi i stad kallar marskalk och tillika vaktmästare. Hvarje gäst som kommer till gården mottages högtidligt af Barsk. Då står han så fryntlig på förstuguqvisten, barhufvad, med sin stora ärliga blick och nu något grånade mustacher, samt i skjortärmarne. I handen för han en silverbägare med glödgadt, kryddadt, bränvin med hans adjutant, som han säger, bjuder ur en korg stora, tjocka hvetebrödsskifvor med korinter uti. Han har dukat det stora hästskobordet, der presten sitter i högsätet, och klockarn och kyrkvaktarn midtemot inklämda i skon. Han bär omkring de stora tennfaten, med lungmos, kåbeljo och potatis, kokt oxkött med pepparrot, färsk fisk, lam eller kalfstek, gris-stek, smörtårta och sist bakelse, ty så är matsedeln i Upland

på kalas. Vanligen har han mycket besvär innan han får gästerna till bordet. Presten ensam går frivilligt på sin plats, de andra måste motas, skuffas dit, och stundom uppsökas på gården bakom knutarna, och dragas in med halft våld. Han går och påminner om flaskans begagnande, han kommer slutligen med två tomma tallrikar, som skola gå omkring bordet och upphämta insamlingen till socknens fattigkassa.

Valborgsmessafton är det han, som anför pojkarna vid samlingen af bränsle och han tänder elden. En gång om året är han på möte med regementet, han står ännu kvar fastän gammal, ty befälet behåller gerna de gubbar, som varit i fält och utmärkt sig. På mera än fyrtio års tjenstetid har han aldrig blifvit straffad för fel.

För några år sedan hände sig att Snutens enka Brita afled; hon hade icke brytt sig om att gifta sig, då hon icke fick Barsken, utan blef i stället en sträng hushållerska. Barsken, såsom bror till Snuten

fick ärfva hemmanet ensam, ty Brita hade inga släktingar.

Man skulle tro att Barsk och Lena blefvo glada deröfver. Tvertom de blefvo mycket sorgsna. Lena sjöng än som fordom

«Somt är ju stule.»

Det blef frågan om att de skulle flytta från sitt torp till bondhemmanet; de gingo dit en dag och sågo sig omkring öfverallt.

«Nej, här trifs jag aldrig!» sade Lena.

«Icke jag heller!» svarade Barsk.

«Vi bo qvar hemma i våran stuga.»

«Ja, jag kan icke flytta derifrån, ty jag skall se om mina träd.»

«Ja, hemma hos oss är allt bättre, min gosse lilla!»

«Ja visst min flicka!»

De gamla kalla hvarandra aldrig för gubbe och gumma, utan för gosse och flicka.

«Hvad skola vi göra med allt detta, min gosse?» frågade Lena.

«Våra barn få tagat.»

«Men somt är ju stulet?»

«Vi skola gifva alla kontanterna åt fattigkassan.»

«Det göra vi, min gosse.»

Derpå gingo de hem till sitt torp igen, och der ser man stundom huru gubben pysslar än med frukt-träden, än i lilla fähuset, än på lilla åkern, än på vedbacken, der han hugger smått ris åt sin «flicka;» ty hon får aldrig göra något tungt arbete, hon får bara spinna och sticka och laga mat, sittgöra och lättgöra.

Barsk är visst en utmärkt man i sitt slag, men de indelta soldaterna äro i allmänhet hurtiga, pålitliga, trefna och bergade karlar. Det är sannt som en tidning för några år sedan yttrade, att dessa soldater äro praktupplagor af Svenska allmogen; det kommer sig helt enkelt deraf att de bästa, ärligaste, vackraste, dugtigaste ynglingarne väljas till soldater, och sedan hållas till god ordning af ett numera i allmänhet både upplyst och välvilligt befäl; slutligen hafva de en tarflig, men tillräcklig bergning.

Slut.

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Centimetres

TIFFEN Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

